

מוסדי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת דברים תשפ"ה

• בס"ד • שנה ג' • גליון ק"י •

"את חשיבת לאיתאבולי אירושלים"

הדבר הזה אכפת לתלמידי חכמים, לאדם שהעיקר אצלו זה רוחניות מפריע חיסרון ברוחניות, ושכל אחד יבדוק את עצמו מה באמת אכפת לו, אם הגשמיות או הרוחניות. לאדם רגיל רוב מחשבותיו כל היום הוא מה הוא יאכל וישתה, איך החברה תתייחס אליו ואיך הוא יצליח בחיים, כמובן שהוא גם רוצה להיות למדן ולהתפלל טוב, אבל לא בזה הוא עסוק. תלמיד חכם עוסק רק ברוחניות, לא אדם רגיל.

שכל אחד יבדוק את עצמו איפה הוא עומד, מה שהוא לא מתאבל על ירושלים זה רק ה'מדחום' שמראה איפה הוא נמצא, זו המדידה שבדוקת כמה הוא תלמיד חכם. לזכור את דברי הרמב"ם שמי שמדבר רק בדברי תורה וחכמה, הוא אדם כשר, מי שעסקו בדברים נוספים, הוא לא נקרא אדם כשר, ומי שלא אדם כשר פשיטא שלא יתאבל על בית המקדש.

בתפילות כל השנה צריך לייחל ולשאוף לבית המקדש

יש להעמיק בדברים יותר, הנה כמה פעמים בכל יום אנו מתפללים על ירושלים, בשמונה עשרה, בברכת המזון, בכל מקום מתפללים על בית המקדש. והאמת היא שגם בתפילה שבכל יום אנחנו לא מרגישים את חורבן בית המקדש, ולמרות שחלק גדול מהתפילה עוסק בזה, "תקע בשופר", "השיבה שופטיו", זה תפילות שעוסקות בתיקון העולם, בתכלית הבריאה. אבל אנחנו בדרך כלל פחות מכוונים בזה, מכוונים יותר ב"אתה חונן", ב"השיבנו", "רפאנו", מפני שאת זה אנחנו רוצים ועל זה מתפללים הרבה יותר, אבל על ירושלים ובית המקדש מסתמא שאם חז"ל לא היו מתקנים לנו להתפלל על זה בכל יום ובכל תפילה, שלא היינו מתפללים על זה לבד.

והתיקון לזה לא צריך להיות רק עכשיו בימי בין המצרים, כל החיים שלנו בנושא הזה הם חיים בשיבוש, ואם החיים היומיים הם בצורה הזאת, וודאי שכשמגיעים ימי בין המצרים, שלא נרגיש את החיסרון והחורבן, זה לא שייך, אי אפשר ליפול בבת אחת לדרגה הזאת אם אנחנו בכלל לא שייכים לזה. רק אם כל השנה נהיה שייכים לזה, נתפלל ונייחל לזה, שהשאיפות שלנו יהיו שייכים רק לזה, לא רק לגשמיות, לא רק לאני ואפסי עוד, אז יש עם מי לדבר, יש סיכוי. אבל כל זמן שהאדם חי עם עצמו, הוא אוהב רק את עצמו - הוא לעולם לא ירגיש את החיסרון בחורבן בית המקדש.

רק אדם שמתעלה בדרגתו יכול להתאבל על ירושלים

אם באים לשאול למה לא מרגישים את אבלות החורבן, צריך לבדוק קודם איפה אנחנו נמצאים, ומי שחי כמו תלמיד חכם וכמו שמבואר ברמב"ם, שתלמיד חכם אוכל רק כדי קיום גופו, הוא ירגיש את אבלות החורבן, ומי שמדבר דברי צחוק הוא בכלל לא נקרא אדם כשר, ואדם שאינו כשר וודאי שלא יתאבל על חורבן בית המקדש.

נמצאים כעת בערב תשעה באב, וצריך לעשות שינוי כללי בכל החשיבה. היום כולם מרגישים שלימוד המוסר זה כמעט בגדר של מותרות, וודאי שמי שלא עוסק במוסר כל יום שלא ישמור את פיו מדברי שחוק, שהאדם מטבעו דואג כל היום רק לעצמו, שהרי כל ילד קטן שלא למד מאודו שום דבר מוסר, רוצה הכל רק לעצמו, הוא רב על כל דבר ורוצה שיהיה לו הכל.

מטרת התורה היא לשנות את ההרגלים והמידות רעות הטבעיות שאצלנו, והתורה מרגילה את האדם להיות חכם, להשתמש בחוכמתו, להגיע לדרגות, ואדם שמצליח לעלות ולהתעלות בדרגה, הוא יכול להתאבל על ירושלים, רק אז הוא בכלל שייך לזה. כאן נמצאת עיקר המלחמה עם היצר הרע, המלחמה איתו היא למה לא אכפת לנו שום דבר שלא שייך אלינו באופן אישי, גם על הנשמה אנחנו לא חסים, יותר קשה לנו כשאנחנו לא אוכלים משאנחנו לא לומדים. בתשעה באב אסור ללמוד ולאכול, נבחן את עצמנו למה אנו מצפים בסוף התענית, שנוכל לאכול או שנוכל ללמוד? תשעה באב זה רק ראי', להראות לנו היכן אנו נמצאים, וכעת זה זמן לעבוד על זה.

אבילות החורבן - לתלמידי חכמים

ושבו כמידי שנה מגיעים ימי האבלות, כולם רוצים להיות שייכים ומחוברים לענין יותר, לא באמת מספיק מרגישים את חיסרון בית המקדש, ובהקדם צריך לדעת למה באמת אנחנו לא מרגישים את החיסרון העצום.

ובגמרא בבא קמא (נט.) "אלעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני. אמר להו דקא מאבילנא אירושלים. אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים", ונמצאנו למדים שלא כל אחד ראוי להתאבל על ירושלים, ובגמרא שם מבואר שרק כשהוכיח להם שהוא תלמיד חכם, אמרו שהוא ראוי להתאבל על ירושלים.

ובפשטות אפשר לומר שהסיבה שאמרו לו שלא כל אחד יכול להתאבל על ירושלים זה בגלל שהוא הלך באבלות באמצע השנה, ואדם רגיל שמתאבל על ירושלים באמצע השנה, מיחזי כיוהרא. ואולם בגמרא (פסחים נד:) "מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים, רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם", ומבואר בגמרא שנחלקו אי חיישין ליוהרא באבלות על ירושלים. ומבואר ג"כ, שגם בתשעה באב, רק תלמידי חכמים ראויים להתאבל על ירושלים. ואם מבואר שרק תלמידי חכמים הם הראויים להתאבל על ירושלים, אתי שפיר למה אנחנו לא מרגישים את החיסרון שבחורבן בית המקדש, הסיבה שתלמידי חכמים מתאבלים על ירושלים זה בגלל שהם באמת מרגישים אבלות.

האבילות שלנו על שאיננו תלמידי חכמים

והאבלות שלנו צריכה להיות על זה גופא, על מה שאנחנו לא תלמידי חכמים, וממילא על מה שאנו לא בדרגה להרגיש חיסרון בחורבן בית המקדש. תלמיד חכם נמצא בדרגה שאכפת לו שאין בית המקדש, וודאי שגם עם הארץ צריך לנהוג את מנהגי האבלות, אבל לא כל אחד נמצא בדרגה של הרגשת האבלות ושלא להסיח דעת מזה. וזו הסיבה שאנו לא מרגישים חיסרון בחורבן הבית, לא רק בגלל ירידת הדורות, אלא בעיקר משום שאנו לא תלמידי חכמים, ועל זה אנחנו צריכים לבכות ולהתאבל, על מה שלמרות שאנחנו לומדים ועוסקים בתורה, ועם כל זה נשארנו עמי ארצות ולא הגענו לדרגת תלמידי חכמים.

ומי נחשב עם הארץ? מבואר בגמרא (סוטה כב.) "קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים, ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ". כל אחד צריך לחשוב לעצמו במה הוא עם הארץ, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' דעות ה"א) "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקלו וכו'", וכדאי שנבדוק את עצמנו האם אנו מתאימים להגדרת תלמיד חכם לפי הרמב"ם, וניווכח שיש היום קצת מאוד אנשים שנקראים תלמידי חכמים.

יודעים גם דברי הרמב"ם (פ"ז מהל' טומאת צרעת ה"י) "אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה", ולצערנו, גם זה לא שייך אלינו, לא רק שאיננו תלמידי חכמים, גם מ"כשרי ישראל" אנו רחוקים, ואם כל זה לא שייך אלינו, לא פלא שאנחנו לא מצטערים על חורבן הבית, לאדם לא כשר וודאי שלא אכפת לו חורבן בית המקדש.

האבילות על ירושלים היא מורד למידת האכפתיות שלנו לרוחניות

המטרה בבית המקדש ובהשראת השכינה היא לקדם את עם ישראל "ושכנתי בתוכם". ואיתא בילקוט שמעוני (מלכים ב', כ"ה, ר"א) "הוה קא זיחא דעתיה נפק בת קלא ואמרת עמא קטילא קטלת היכלא קלייא קלית קימחא טחינא טחנת", אחר שנבזזר אדן החריב בית המקדש זחה דעתו, ויצא בת קול ואמרה לו שהוא כטוחן קמח טחון. והסיבה לכך היא שכשהערך של בית המקדש בטל אצל עם ישראל - זה כבר לא נקרא בית המקדש, הכל כבר חרב, אין שום משמעות לבית המקדש אם הוא לא מביא רוחניות והשראת השכינה אצל עם ישראל.

האבילות על קוצר ידיו בעבודת ד' כל ימות השנה

קצת נעבוד ונחשוב מה השאיפות האמיתיות שלנו בחיים, נתבונן בזה, נראה כמה אנו באמת שייכים לרוחניות. על החורבן הזה אנחנו מתאבלים, מתאבלים על כמה שאנחנו חרבים, שאנחנו עמי ארצות.

יש כללים מה נקרא חכם, וכמו שהזכרנו מהרמב"ם לא חומרות גדולות, דברים פשוטים שברור לכולם שזה נכון, דברים מוסכמים שמובאים בכל הספרים, איך נראה יהודי כשר, איך נראה תלמיד חכם, ואם נעבוד על זה, נוכל להיות שייכים לרוחניות.

אנחנו נמצאים במצב קשה, גם הימים הללו המוקדשים לצער ואבלות על חורבן בית המקדש, לא משמשים אותנו כראוי. גם בראש השנה יום כיפור אנחנו לא באמת מרגישים את ההרגשות שצריך להרגיש, אבל שם תיקנו לנו הרבה תפילות, והאדם יכול לעבוד על עצמו ולנסות כן להגיע לדרגות הנכונות, להיות שייך יותר. אבל כל זה שייך בבקשות, באבלות זה לא שייך, כשלאדם מת רח"ל אחד מקרוביו, הוא באמת מתאבל, הוא לא שוכח את זה לרגע, רבינו הגדול מן ראש הישיבה האבי עזרי צדק"ל תמיד היה אומר בימים אלו, שמעולם אבלים על פטירת אחד מן קרובים לא באים לשאול אם יכולים להקל ברחיצה ובהל' אבלות.

האבלות שלנו צריכה להיות לא רק על מה שאנחנו לא שייכים עכשיו לחורבן בית המקדש, האבלות צריכה להיות על כל השנה, על מה

שאנחנו בכלל לא נמצאים במקום הנכון, שחסר לנו בשאיפות. וזה מה שמבואר בכל ספרי המוסר, אנחנו צריכים לשנות את השאיפה, האדם שואף מטבעו רק לדברים ששייכים אליו, קנאה תאוה וכבוד, ואת זה צריך לשנות.

נצל ימים אלו להשתנות בהרגשת תפקידנו בעולם

עליו לבקש מהקב"ה שיעזור לנו בזה, ונקבל על עצמנו לנסות להשתנות, שיהיה אכפת לנו מהשני, לזכור שיש עוד אנשים בעולם, שיש בורא לעולם, אנחנו לא חיים כאן בעולם לבד. וברגע שנבין יותר את הדבר הזה ונהיה שייכים לזה יותר, כל העולם יראה אצלנו אחרת, נחשוב בכל דבר איך אנחנו יכולים לעזור לאחר, לא לחפש בכל דבר איך אנחנו יכולים להרוויח לעצמנו, אלא איך נוכל לתת לשני.

בשביל זה צריך לעבוד, לאהוב את החסד, לאהוב את התורה והתפילה, להיות אמיתי, וזה מטרתם של הימים הללו. כל מי שנמצא כאן מקדיש את חייו לתורה, אבל אנחנו צריכים להבין את המשמעות של הדבר הזה, צריך לרצות ולעבוד על זה, והרצון והעבודה לזה, זה מה שעושה ומוביל לזה. נחליט עכשיו בכנות, לאור ההרגשה והידעה שאנחנו מופקעים לגמרי מהמצב התורני שרוצים מאיתנו, ונרצה להיות מחוברים לזה, והרצון לזה, הוא זה שיתן לנו את הכוח לעבוד ולהיות שייכים לזה. ובזכות הידעה הזאת, נתפלל ונשאף יותר לבית המקדש, וזה יוכל להביא את הגאולה והנחמה ובנין ביהמ"ק בב"א.

(מוצ"ש דברים תשפ"ד)

בענין הכללה על היין לחולה בתשעה באב שחל צמול"ץ

מחמת עצם האנינות, אלא רק מפני שהמת מוטל עליו לקבורו, ומה שייך זאת לגבי תשעה באב.

ומעתה הא דאמרו בגמ' (תענית ל.) "כך היה מנהגו של ריב"ז ערב תשעה באב מביאין לו וכו' ויושב בין תנור וכירים וכו' ודומה כמי שמתו מוטל לפניו", והיינו כמו אונן קודם קבורה, אבל עדיין אי"ז אוסר בשר ויין מעיקר הדין, כיון שאינו "כמי שמתו מוטל לפניו לקבורו", וכו"ל. ובהכרח דאיסור בשר ויין בסעודה המפסקת משום חומרא ד"אבילות דרבים" על המקדש, ולא מדיני אנינות דעלמא, וא"כ תו מנ"ל להתיר בתשעה באב עצמו.

ד. ולפי"ז מי שאינו מתענה בת"ב, דיש להסתפק אי נאמר בו דיני סעודה המפסקת לגבי איסור אכילת ב' תבשילין, אפשר דה"ה דמותו נמי בבשר ויין מעיקר הדין. אבל בפשטות משמע דהוא חיוב בפ"ע וכדאמרו בירושלמי שהיה טובל פתו באפר ואומר "זהו סעודת ת"ב", וכעין סעודה המפסקת בעיה"כ לטעם רבנו יונה דהוי כסעודת יו"ט דיה"כ, ועי' בשו"ת רעק"א דגם לגבי דין דכל האוכל ושותה בעיה"כ מעלה עליו הכתוב וכו' מספק"ל אם ה"ה בחולה שאינו מתענה. ולפי"ז גם מי שאינו מתענה אסור בב' תבשילין ובשר ויין. אבל בת"ב עצמו ל"מ איסור ב' תבשילין לחולה, וי"ל.

ה. מיהו עיקר הוראת הגרי"ז יש לקיימה מטעם נוסף. דעי' בתענית (ל.) אהא דרבי יהודה מחייב בת"ב בכפיית המיטה, "תניא אמרו לו לרבי יהודה לדברין עוברות ומניקות מה תהא עליהן אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול", ופי' רש"י: "ביכול - שאפשר לו". ומפורש דאפילו לדעת ר' יהודה שת"ב חייב בכפיית המיטה, ככל דיני אבילות חדשה, מ"מ מלתחילה לא אמרו אלא במקום דיכול, ולא בעוברות ומניקות. ועיי"ש בתוס' (ד"ה כל) "וחייב אדם לצער ולמעט בכבודו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד אבל עוברות ומניקות אינן חייבות כולי האי שאינם יכולות להצטער בעצמן", ע"כ. ונפסק כך לדינא ברמ"א (ס' תקנ"ה ס"ב), וכתב שם בבאור הגר"א דהמקור לזה הוא מהא דקאמר רבי יהודה לגבי כפיית המיטה "אף אני לא אמרתי אלא ביכול".

ולפי"ז י"ל דכיון דבעיקר התענית אמרו "בחולה לא גזרו רבנן", א"כ כיון שצריך לאכול ואסור לאכול בלא הבדלה, תו ממילא הותר לצורך זה נמי יין, כעיקר תקנתה. ולפי"ז אם צריך החולה לבריאותו בשר ויין, תו מותר גם בבשר ויין גם מצד דיני האבילות, ומלכתחילה לא גזרו באינו יכול, וכמו כפיית המיטה בעוברות ומניקות. ומטו מרבנו הגדול אבי עזרי זיע"א שהורה בכה"ג להבדיל על חמר מדינה, והוסיף "דגם להגרי"ז מותר להבדיל על חמר מדינה". ועי' בקובץ תשובות (ח"א סימן נ"ז) מו"מ בזה עם חתנו הגר"ח ק"צ"ל וברעת החזו"א.

כתבי התלמידים המובאים במדור זה, נאמרו בדרך מו"מ בדרכה של תורה, ולא כפסק הלכה

א. בתענית (ל.) "כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב, עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם", וברש"י "בתשעה באב - כלומר סעודה המפסיק בה". ובפשטות כונתו שגם בסעודה המפסקת אסור, וכ"ש בת"ב עצמו שאסור לגמרי באכילה ושתיה, [ובפי' ר"ח גרס "כל האוכל בט' באב", ומ' דלאו דוקא בשר ויין, ובהכרח דקאי על ת"ב עצמו]. ולפי"ז גם חולה שאינו מתענה מ"מ אסור בבשר ויין.

ב. והנה בספר משמר הלוי (מגילה סי' י"ב) הובא בשם מרן הגרי"ז זצ"ל, שהורה לחולה שהיה נצרך לאכול בט' באב שחל ביום ראשון, שיכול להבדיל על היין ולאו דוקא על חמר מדינה. ומבאר שם דהוראת הגרי"ז מתפרשת עפ"י מש"כ בספרו (הל' תענית) שכתב ללמוד מתוך ד' ביאור הגר"א (ס' תקנ"ב) בשם התרומת הדשן, שתשעה באב גדרו הלכות אבילות, וסעודה המפסקת גדרה הלכות אנינות וכמי שמתו מוטל לפניו, וע"כ אינו אוכל בשר ולא שותה יין וכדין אונן דעלמא שאסור בבשר ויין. וממילא יוצא דבת"ב שאינו אלא מגדרי אבילות, לא שייך בה עיקר האיסור דבשר ויין, שהרי אבל מותר בבשר ויין, ולכל היותר יש לדון בזה מצד המנהג דתשעת הימים, והרי מצד המנהג שרי בין של הבדלה, את"ד.

ולפי"ז מש"כ רש"י לגבי "כל האוכל ושותה יין בת"ב כלומר סעודה המפסיק בה", היינו דוקא בסעודה המפסקת, משום דהוי כדיני אונן, וכנ"ל.

ג. אמנם כ"ז צ"ע, דהנה שיטת ר"ת דכל שאין חיוב הקבורה מוטל עליו אלא על קרובים אחרים מותר בבשר ויין אף באנינותו, וכמבואר בתוס' (ברכות יח.) ובתלמודי רבינו יונה (שם) וברא"ש (שם סי' ג') וכן ברא"ש במועד קטן (פ' אלו מגליחין סי' נ"ה). וגם הרא"ש גופיה דפליג זהו רק מטעם דלא פלוג רבנן. וכ"ה לשון הטור (יר"ד סי' שמ"א): "כתב רבי יצחק, כשנפטרה אמי מורתי הודיעו הדבר לר"ת שהיה אחיה והיה דר בעיר אחרת, ואכל בשר ושתה יין קודם קבורתה, ונתן טעם לדבריו שכיון שהיה לה בעל שחייב בקבורתה מוטלת על בעלה ולא עליו, ולא קרינן ביה מי שמתו מוטל לפניו, וכתב א"א הרא"ש ז"ל וסברא חלושה וקלושה היא זו, דאם כן אחי המת יאכלו בשר וישתו יין כיון שבניו שירשין אותו חייבין בקבורתו, אלא ודאי לא פלוג רבנן, אלא כל המתאבלים ומתאוננים קרויין מוטל עליו לקבורו, ואפי' אינו בעיר דלא בעינן מוטל לפניו". [ועי' בב"ח שם שהעלה לדינא כדעת ר"ת, ע"ש כל דבריו].

ועיי"ש בתוס' בברכות, וכן נפסק בטור "אע"פ שמותר לאכול בשר ולשתות יין משנמסר לכתפים, היינו משום שאינו מוטל עליו לקבורו אבל בעדנין ובשמחה אסור". ומבואר להדיא דאחר שכבר אינו מוטל עליהם לקבורו - משכבר נמסר לכתפים, מותרין בבשר ויין.

והמבואר מדבריהם, דבהא כו"ע מודו דיסוד האיסור דאונן בבשר ויין אי"ז

בימי בין הזמנים אב לא יצא הגליון השבועי, הגליון ישוב להופיע בעז"ה לקראת זמן אלול הבעל"ט בברכת התורה

לעילוי נשמת הגה"צ רבי צבי אליעזר ב"ר עזריאל שלום גולדשטיין זצ"ל נלב"ע ז' אב תש"ן

לרגל שמחת הישיבה - שמחת נישואי בתו של מורינו הגאון הגדול רבי יהואל מיכל דויכטרובסקי שליט"א עב"ג החתן הבה"ח ארובן פיין שליט"א י"ח מנחם אב כאולמי שירת ירושלים החדשה

לרגל שמחת ה'בר מצוה' לנכדי רבינו מרן שליט"א החתן הבה"ח אברהם שוורצר ז"ל - י"א מנחם אב מן לחתן הרה"ג מנחם שלמה שליט"א החתן הבה"ח יוסף שלמה ארנפלד ז"ל - ט"ז מנחם אב מן לחתן הרה"ג רבי שלמה אריה שליט"א

י"ל ע"י מכו"ן צור התורה לתרומות והנצחות: 02-302-4186 לקבלת הגליון מידי שבוע באמייל: mzh0747@gmail.com

בעז"ה יהיה ניתן להאזין בשידור חי כליל תשעה באב למספר חדש מרבינו מרן שליט"א בקו השיעורים (שלושת השידורים החיים - *)

נתם ע"י ידידנו עוז גבאי הישיבה הקדושה החתן הנעלה הרב חיים יהודה לייב ברגר שליט"א לרגל שמחת נישואיו בשעתו"מ עב"ג למשפחת פרידמן - בית שמש

מזל טוב נשגר בואת קמיה ידידנו הדגול העומד ומקיים במסירות ובחכמה את בית אולפנא וכתא "כולל פוניבז' רוי"ל המולל הרב הגאון רבי מאיר גרוסברד שליט"א מן רבינו מרן חסידות הרה"א שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו שתחי' בשעתו"מ עב"ג החתן הבה"ח יהונתן קרלינשטיין ז"ל מנחם אב הישיבה, ביום א' ט"ז מנחם אב כאולמי ונשל